

## СЬВЕТ

### Ігар Бабкоў

Што такое *сьвет*, дакладна не растлумачыць ніхто.

Раней *сьвет* быў блізкі, далёкі і заўсёды белы. У беларускім фальклёры *пайсьці ў белы сьвет* — значыць пайсьці ў нікуды, не выбіраючы сьцежак, пайсьці за вачыма.

Праз слова *сьвет* прасьвечвае *сьвятло*, а таксама *сьвятасьць*. Гэта хіба самае прыгожае і далікатнае слова ў беларускай мове. Нездарма Стральцоў назваў сваю апошнюю кнігу „Мой *сьвеце* ясны“.

Але ў XX стагодзьдзі слова пачынае губляць свой абсяг і сваю зразумеласьць. Нашыя вочы, а значыць, і нашая мова бачаць навакольле значна больш канкрэтна й дакладна. Мы існуем у горадзе, у грамадстве, на Зямлі, зрэшты — у *сусьвеце*.

Што ж ёсьць тады ўласна *сьвет* і ці ня зьнікне ўвогуле гэтае слова з нашае штодзённае гаворкі, застаўшыся ў слоўніках з адзнакаю „паэтычнае“ або „састарэлае“? Вядома, ня зьнікне. Гарады руйнуюцца, народы і дзяржавы нараджаюцца й паміраюць, грамадзтвы эвалюцыянуюць, а *сьвет* — застаецца.

## СЭКСОТ

### Аляксандар Лукашук

Гэтае слова ня мае нічога супольнага з *сэксам*. Сынonyms чэкіскага скароту „*секретный сотрудник*“ — асьведамляльнік, інфарматар, стукач, даношчык, даказчык.

Тайныя памочнікі паліцыі існуюць ува ўсіх грамадствах — у асноўным гэта люмпэны, асобы з крыміналізаванага асяродзьдзя, чыя дзейнасьць гэтым асяродзьдзем абмяжоўваецца. У таталітарных грамадствах стукачы становяцца неад’емнай часткай дзяржаўнага мэханізму.

Савецкая ўлада зрабіла данос агульнадзяржаўнай справай. Партыя абвясціла, што галоўны вораг — унутраны. Паўлік Марозаў стаўся культавай фігурай у дзіцячым садку і школе, у чытанках і падручніках. Зрада была перакваліфікаваная ў геройства, пільнасьць абвешчаная найвышэйшым абавязкам, за данос узнагароджвалі пасадай, кватэрай, ордэнам.

Паводле некаторых падлікаў, да 3% савецкіх людзей былі тайнымі асьведамляльнікамі карных органаў; колькасьць добраахвотных памочнікаў не паддаецца падліку. Нярэдка *сэксотамі* станавіліся ня толькі з жаданьня выслужыцца, зрабіць кар’еру, але і пасля запалохваньня і шантажу. У пэўным сэнсе *сэксоты* — самі ахвяры нялюдзкай улады.

Даношчык выклікаў агіду ў грамадстве. У 70-ыя гады гэтую акалічнасьць скарыстаў савецкі КГБ пад старшынствам Андропова: чэкісты распаўсюджвалі чуткі пра дысыдэнтаў, быццам тыя стукачы, і такім чынам эфэктыўна разбуралі дзейнасьць групаў супраціву і кампрамэтавалі асобных дзеячаў.

У краінах Сярэдняй Эўропы пасля падзення камунізму былі абвешчаныя імёны даношчыкаў, сталі вядомыя выпадкі, калі мужы даносілі на жонку, вучні на настаўнікаў, сьвятары на вернікаў, якія прыходзілі да споведзі. У Беларусі застаюцца засакрэчанымі нават прозьвішчы сталінскіх *сэксотаў*,